

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

**Vliv společné zemědělské politiky EU na produkci
cukru v ČR**

Radka Podrápská

© 2010 ČZU v Praze

!!!

**Místo této strany vložíte zadání bakalářské práce.
(Do jedné vazby originál a do druhé kopii)**

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vliv společné zemědělské politiky EU na produkci cukru v ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2010

_____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zuzaně Křístkové za ochotu a podnětné vedení práce.

Vliv společné zemědělské politiky EU na produkci cukru ČR

Impact of Common Agricultural Policy on the production of sugar in the Czech Republic

Souhrn

Práce se zabývá vývojem situace v oblasti produkce cukru v České republice před a po vstupu do Evropské unie a srovnáním těchto dvou období. Práce sumarizuje dostupná data a sleduje vybrané ekonomické ukazatele jako například obsah sklizňových ploch, výše národní produkční kvóty, průměrné ceny cukrové řepy a cukru a vývoj importu a exportu. První kapitola práce řeší principy Společné zemědělské politiky obecně, dále pak vývoj české zemědělské politiky před naším vstupem do EU. Další kapitoly se věnují postupně charakteristice komodity cukru a cukerné politice Evropské unie, poslední kapitoly seznámí čtenáře s vývojem komodity po vstupu do EU a samotným zhodnocením situace, které reflektuje stav před a po vstupu do Evropské unie, kdy došlo v oblasti produkce cukru k poklesu téměř ve všech oblastech s cukrem spojených.

Summary

This thesis deals with the development of sugar production in the Czech Republic before and after EU accession and comparison of these two periods. Thesis summarizes available data and monitors selected economic indicators such as content of crop land, rate of the national production quota, average prices of sugar-beet and sugar and development of imports and exports. First chapter deals with the Principle of Common Agricultural Policy in general, then with development of the Czech agricultural policy before our EU accession. Next chapters attend to characteristics of commodity sugar and sugar policy of the EU, last chapters inform readers with the development of commodity after EU accession and situation analysis, which reflects the

condition before and after the EU accession, when almost all with sugar connected economic indicators decreased.

Klíčová slova:

Cukr, cukrová řepa, cukerná politika EU, Společná zemědělská politika, principy Společné zemědělské politiky, reformy Společné zemědělské politiky.

Keywords:

Sugar, sugar-beet, EU sugar policy, Common Agricultural Policy, Principle of Common Agricultural Policy, Common Agricultural Policy reform.

Obsah:

1. Úvod	4
2. Cíl práce a metodika	4
2.1. Cíl práce	4
2.2. Metodika	5
3. Principy Společné zemědělské politiky a agrární politika ČR před vstupem do EU	6
3.1. Historie vzniku Společné zemědělské politiky	6
3.2. Cíle Společné zemědělské politiky	7
3.3. Historie reforem Společné zemědělské politiky	8
3.4. Principy Společné zemědělské politiky EU	10
3.4.1. Jednotný společný trh zemědělských produktů	10
3.4.2. Preference domácích výrobků před zahraničními	11
3.5. Agrární politika ČR před vstupem do EU	15
4. Charakteristika komodity cukru a cukerná politika EU	17
4.1. Charakteristika komodity cukru	17
4.1.1. Stručná historie výroby cukru v Evropě	17
4.1.2. Fytologická charakteristika cukrové řepy	18
4.1.3. Fytologická charakteristika cukrové třtiny	19
4.1.4. Možnosti dalšího zpracování cukru	19
4.2. Cukerná politika EU	20
4.2.1. Typy legislativních předpisů Evropské unie	22
4.2.2. Výsledky cukerné reformy z roku 2006	23
5. Kvalitativní a kvantitativní vývoj komodity před a po vstupu do EU	24
5.1. Kvalitativní a kvantitativní vývoj komodity cukru před vstupem ČR do EU	24
5.2. Kvantitativní a kvalitativní vývoj komodity cukru po vstupu ČR do EU	27
5.2.1. Přejít k systému společné organizace trhu s cukrem	27
5.2.2. Vývoj v marketingovém roce 2004/2005	28
5.2.3. Vývoj v marketingovém roce 2005/2006	29
5.2.4. Vývoj v marketingovém roce 2006/2007	29
5.2.5. Vývoj v marketingovém roce 2007/2008	30
5.2.6. Vývoj v marketingovém roce 2008/2009	31
6. Zhodnocení dopadů vstupu do EU na produkci cukru v ČR	32
7. Závěr	37
8. Seznam literatury	39
8.1. Knižní publikace	39
8.2. Internetové zdroje	40
9. Přílohy	42

1. Úvod

Vstup do Evropské unie očekávali mnozí zemědělci v České republice se smíšenými pocity. Na jedné straně oceňovali systém dotační politiky v sousedních státech Eurozóny, na straně druhé nebyli schopni odhadnout dopad systému národních produkčních kvót na svou vlastní produkci. Obdobná situace panovala i ve zpracovatelsky orientovaném cukrovarnictví, které je na výše uvedených skutečnostech přímo závislé.

Otázce produkce cukrové řepy a jejího zpracování na cukr se bakalářská práce věnuje především v rovině kvantitativní analýzy, na jejímž základě stanovuje určité vývojové tendence pro národní zemědělskou politiku. Pro tuto analýzu je stěžejní výběr vhodných ukazatelů, jež by měly potřebnou vypovídací hodnotu a byly zárukou objektivitu formulovaných závěrů.

Se zvoleným tématem vedle čistě ekonomických ukazatelů, jež budou předmětem bakalářské práce, samozřejmě souvisejí i otázky vlivu těchto skutečností na socioekonomické ukazatele, jako jsou zaměstnanost lidí v zemědělství i cukrovarnickém průmyslu, případná změna míry nezaměstnanosti v jednotlivých regionech po snížení výroby cukru, kompenzační finanční politika Evropské unie, možnosti rekvalifikace případných nezaměstnaných a jejich nová uplatnitelnost na trhu práce. Analýza těchto socioekonomických jevů by však překročila plánovaný rozsah a hloubku této práce, dává však prostor pro další rozšíření na práci diplomovou.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat ekonomické tendence v zemědělské politice Evropské unie v oblasti produkce cukrové řepy a následně v oblasti výroby cukru s cílem stanovit důsledky této politiky pro vývoj této komodity v České republice po našem vstupu do Evropské unie.

Stěžejními body pro zpracování tohoto tématu bude

- charakterizovat komoditu cukru
- vybrat relevantní ukazatele pro sledování vlivu vstupu ČR do EU
- sumarizovat tyto ukazatele pro období před vstupem a po vstupu do EU
- zhodnotit vliv vstupu do EU na českou produkci cukru

2.2. Metodika

Předkládaná bakalářská práce vychází z rešerší primární a sekundární literatury, sumarizuje dostupná data a dává je do souvislosti s obecnými ekonomickými principy. Autorka považuje za obecné východisko své práce principy Společné zemědělské politiky, s nimiž se seznámila jak v anglické, tak české mutaci na informačním portálu Evropské unie. Prostudováním dalších souvisejících sekundárních pramenů, jež jak předjímají očekávaný vývoj českého zemědělství po vstupu do EU (LUKÁŠ-NEUMANN 2000, ČUBA 2003, TLUSTÝ 2003), tak reflektují jeho konkrétní dopady (HANÁK, 2004), se autorka věnovala rešerší primárních dat, zejména pak dat dostupných ze Situačních a výhledových zpráv z let 2003 a 2004 až 2009, která byla pro zvolené téma relevantní, neboť umožnila dát do kontrastu stav sledované komodity před a po vstupu České republiky do EU.

Hlavní metodou použitou pro řešení byla analýza a komparace situace před a po vstupu. Pro zhodnocení dopadů byly vybrány následující ukazatele: výše národní produkční kvóty, průměrná cena cukrové řepy u zemědělských výrobců, průměrná cena cukru u průmyslových výrobců, rozsah sklizňových ploch, počet subjektů vyrábějících cukr a vývoj vývozu a dovozu sledované komodity. Sběr dat se opíral o statistické údaje z výročních zpráv Ministerstva zemědělství za posledních 8 let, přičemž první údaj z rozhodného období let 2002/2003 má referenční hodnotu ve vztahu k údajům z let 2004-2009 po vstupu Česka do Evropské unie.

Dalším významným zdrojem pro získávání argumentů byl český a zahraniční denní tisk, který přináší informace o aktuálních dopadech rozhodnutí Evropské unie na české zemědělství a cukrovarnictví.

3. Principy Společné zemědělské politiky a agrární politika ČR před vstupem do EU

3.1. Historie vzniku Společné zemědělské politiky

„Společná zemědělská politika (SZP) je nejstarší politikou Evropského společenství.“ (BUSINESSINFO.CZ, 2009). Vůbec první impulz k vytvoření společné zemědělské integrace přišel již na počátku padesátých let z Francie. Francouzská vize spočívala ve vytvoření sdružení s nadnárodními orgány řízení, jakousi obdobu Evropského sdružení uhlí a oceli pro zemědělství. K realizaci tohoto plánu nedošlo, panovala totiž všeobecná obava ze „vzniku silného nadstátního zřízení prosazujícího zájmy některých vedoucích zemí.“ (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Společný zemědělský trh tedy nevznikl, Francie se ovšem své ideje nevzdala a navrhla společnou koordinaci trhů, která měla vést ke sjednocení nebo alespoň ke sblížení cen hlavních výrobků a plodin. Ani tato vize ovšem nenašla u většiny zemí pochopení. Každá země se vyznačovala jinou úrovní vývoje tohoto odvětví, velkou roli zde hrály především zájmy jednotlivých států. Rychlé vytvoření integrace za těchto podmínek se ukázalo jako velice složité.

V další fázi formování zemědělské integrace se Evropské hospodářské společenství¹ poučilo z předchozích neúspěchů, rozhodlo se pokračovat postupně v několikaletém horizontu a brát v potaz požadavky a zájmy jednotlivých účastníků procesu integrace. Základní jednotkou národního hospodářství je a má i nadále být rodinná farma. V letech 1958 – 1961 se Evropské hospodářské společenství zaměřilo na zvýšení konkurenceschopnosti při zachování právě tohoto bodu, dalším cílem je ochrana vnitřního trhu. V letech 1962 – 1965 vypracovala Komise Evropského hospodářského společenství hlavní principy společné zemědělské politiky. Byla vytvořena pravidla pro vznik společně organizovaných trhů se zemědělskými produkty (například vepřové maso, obilí, mléka, atd.), byla deklarována preference domácích produktů před produkty cizími, započala snaha o vyrovnání životní úrovně zemědělců

---

¹ Předchůdkyní dnešní Evropské unie bylo od roku 1951 tzv. Evropské společenství uhlí a oceli, které se transformovalo podpisem Římské smlouvy v roce 1957 v Evropské hospodářské společenství (EHS). V letech 1957 - 1990 přistoupilo k šesti zakládajícím zemím dalších sedm evropských států, v letech 2004 – 2007 se Evropská unie rozrostla na stávajících 27 členských států. (EUROPA.EU, 2004)

ve vztahu k průmyslníkům a vznikl Evropský zemědělský usměrňovací a záruční fond, jehož úkolem je poskytování subvencí. V poslední etapě, v letech 1966 – 1970, vznikla sociální a strukturální politika v oblasti zemědělství a došlo k zavedení celní unie vůči státům, které nejsou členy Společenství. V této době již plně fungují jednotné společné ceny vybraných výrobků.

3.2. Cíle Společné zemědělské politiky

Pokud chceme obecně definovat cíle Společné zemědělské politiky, je třeba zmínit jejich rozměr ekonomický, sociálně politický a politický. NEUMANN upozorňuje, že vymezení ekonomických cílů bylo pokusem reagovat na zaostávání výkonu zemědělství v Evropě v porovnání s jinými zeměmi. Ekonomické cíle jsou podle něj soustředěny na *„zvýšení produktivity práce, zejména pomocí rozšiřování technického pokroku a optimalizace využívání výrobních fondů, zvláště pracovní síly.“* (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Snaha o zvýšení produktivity má ovšem podle něj vedle velkého množství pozitiv i svá negativa. Díky snaze států a orgánů Společné zemědělské politiky posílit nabídku vznikly přebytky na straně produkce a tím došlo k vytvoření vědomé nerovnováhy na trhu. Díky zvýšení produktivity práce došlo také k poměrně výraznému poklesu počtu zemědělských pracovníků, což může mít za následek vylidňování venkova.

Sociálně politické cíle jsou založeny na vysoké míře solidarity, která je pro Evropu typická. Cílem sociální politiky je zajistit odpovídající životní standard zemědělským pracovníkům. Zde ovšem vzniká paradox, na který Neumann také upozorňuje, totiž že *„vysoké důchody výrobců při relativně nízké produktivitě je možno bez státních podpor zabezpečit pouze za cenu zvýšení cenové hladiny výrobků pro spotřebitele.“* (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000).

Hlavním politickým cílem Společné zemědělské politiky je vytvoření potravinové soběstačnosti (neboli bezpečnost zásobování). V této oblasti se ovšem může velice silně odrazit snaha o ochranu vlastní výroby vznikem silných lobbystických skupin, které mohou mít veliký vliv na politiku jednotlivých zemí.

System Společné zemědělské politiky znamenal ve své době (tj. v období po druhé světové válce) rozhodně krok směrem kupředu, po letech se ovšem vypluly na povrch i rozpory a negativa takového systému. Tak vznikla nutnost Společnou zemědělskou politiku zreformovat.

3.3. Historie reform Společné zemědělské politiky

Jedním z důvodů, proč byl systém Společné zemědělské politiky kritizován je to, že vznikl za velice specifických okolností a podmínek, za kterých byl funkční, s postupem času a s novými okolnostmi se ale začal ukazovat jako stále méně efektivní. Evropa se vzpamatovávala z druhé světové války a nebyla ještě plně soběstačná, co se týče produkce potravin. *„Zpočátku byl proto v rámci SZP kladen důraz na podporu vyšší zemědělské produkce, na stálou dostupnost potravin spotřebitelům a na to, aby se zemědělství v EU opět stalo životaschopným odvětvím.“* (EVROPSKÁ KOMISE, 2007). S postupem let se tento problém podařilo vyřešit, objevil se ale problém zcela opačný – výrazná nadprodukce.

Díky technologickému pokroku došlo k výraznému zvýšení produktivity práce. Dalším faktorem bylo nastavení cenového systému Společné zemědělské politiky. Ceny nebyly tvořeny trhem, ale pověřenými ministry. Tak vznikla fixní cena, která ovšem přestala odpovídat stávající poptávce. Díky tomuto cenovému systému neměli zemědělci potřebu omezovat produkci, neboť měli jistotu, že Evropská unie přebytky odkoupí. Tak vznikly obrovské zásoby, pro které ovšem nebylo uplatnění.

Dalším terčem kritiky se staly také vysoké výdaje na Společnou zemědělskou politiku. Na udržování stávajícího systému je vydáváno celých 45 % celkového rozpočtu (EURACTIV.CZ, 2005).

Vzhledem k finanční náročnosti udržování Společné zemědělské politiky přistoupila Evropská unie v osmdesátých letech k prvním reformám. Dalším důvodem pro reformy bylo i rozšiřování EU. Zemědělství nově přistoupivších zemí bylo na nižší úrovni než zemědělství zemí stávajících a vznikla tak potřeba vyčlenit prostředky na rozvoj výroby v těchto státech a přiblížit ekonomickou úroveň těchto zemí ostatním státům.

Hlavním cílem reformních kroků bylo omezení produkce, respektive utlumení její stimulace ze strany Evropské unie. Toho mělo být dosaženo stanovením produkčních kvót, které se týkaly nejdůležitějších komodit. Tyto kvóty stanovily hranici produkce, na niž se dala uplatnit fixní (zaručená) cena. Překročení této úrovně znamenalo v dalším roce snížení výkupní ceny. V rámci těchto reforem se také začalo uplatňovat odměňování zemědělců za zmenšení osevní plochy a za předčasný odchod do důchodu.

Ačkoli reforma z osmdesátých let přinesla určitá pozitiva, celkový výsledek stále nebyl přesvědčivý. V devadesátých letech proto znovu vznikla iniciativa Společnou zemědělskou politiku Evropské unie zreformovat. Důvody reformy se v podstatě nezměnily, stále přetrvává problém s nadprodukcí a finanční náročností systému, je ovšem třeba najít účinnější řešení.

Řešením stávajícího problému se mělo stát „*posilování prvků tržního systému uvnitř SZP.*“ (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Evropská unie tedy přistoupila ke snižování intervenčních cen v nejdůležitějších oblastech produkce (tj. mléko a mléčné výrobky, obiloviny,olejniny, luštěniny a hovězí maso). V potaz je brán také ekologický trend a vznikl agroekologický program, který má zemědělce motivovat k používání ekologických hnojiv.

Reforma devadesátých let slavila větší úspěch než její předchůdkyně z let osmdesátých, především v oblasti nadprodukce a vytváření zásob. S touto reformou „... *vzrostl význam kompenzací a naopak cenové intervence a podpory ustoupily do pozadí.*“ (MZČR, 2010).

Nastavený trend dodržela i reforma z roku 2003, která se ještě více soustředí na zvýraznění úlohy trhu v oblasti zemědělské produkce. Tato reforma původně vůbec nebyla zamýšlena, mělo se jednat pouze o střednědobou revizi. Díky tomuto faktu bývá tato reforma nazývána jako Mid-term Review, neboli Střednědobá zpráva. Podle portálu Evropské unie EUR-Lex tato nová „... *politika lépe odráží potřeby vyplývající z ochrany životního prostředí a rovněž lépe reaguje na nové požadavky zemědělců i spotřebitelů.*“ (EUR-LEX.EU, 2009).

Jednou ze snah poslední reformy je také zjednodušení a zprůhlednění legislativy, která se týká společné zemědělské politiky, zjednodušení pravidel a snížení byrokratické zátěže na výrobce v zemědělství. Jen v letech 2003 a 2004 bylo

z legislativy odstraněno 520 právních předpisů, které byly uznány za nadbytečné a třídění pokračuje i nadále.

„Současné podmínky a právní prostředí je výsledkem dlouhodobého vývoje Společné zemědělské politiky a mnohdy důsledkem reálných politických kompromisů členských států.“ (MZČR, 2010).

Evropská unie na svých oficiálních stránkách uvádí, že *„Poslední iniciativou zemědělské politiky je „kontrola jejího stavu“.“* (EUROPA.EU, 2010).

3.4. Principy Společné zemědělské politiky EU

Jak už bylo řečeno výše, Společná zemědělská politika Evropské unie stojí na třech hlavních pilířích. Jsou to:

- Jednotný společný trh zemědělských produktů
- Preference domácích výrobků před zahraničními
- Finanční solidarita při provádění Společné zemědělské politiky

Evropská unie také v současné době deklaruje, že *„Byl zaveden nový pilíř – rozvoj venkova ...“* (MZČR, 2010).

3.4.1. Jednotný společný trh zemědělských produktů

Jednotná tržní organizace spočívá ve volném pohybu produktů zemědělství mezi státy Evropské unie, a to bez ochranných opatření, která jsou běžně používána v zahraničním obchodě. *„Společný trh je jednotně řízen unifikovanými pravidly, využívá jednotné nástroje včetně společných cen, jimiž organizuje dílčí trhy pro jednotlivé produkty, resp. tržní skupiny (organizace) a ochraňuje domácí výrobky.“* (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Podpora domácích výrobků je prováděna pomocí cílových a intervenčních cen.

Princip cílové ceny spočívá ve stanovení takové její výše, která zaručuje stabilní příjem většině producentů. Tyto ceny jsou aktualizovány měsíčně.

Intervenční cena je určována pro každý rok a reprezentuje nejnižší možnou úroveň ceny, za kterou je komodita prodávána na domácím trhu. Pokud dojde k poklesu

poptávky na trhu, vykoupí státní intervenční agentury přebytky za tuto intervenční cenu. Činí tak, dokud se poptávka nevrátí do původního stavu. Vykoupené zboží je poté uloženo do zásob a tam ponecháno většinou do doby, kdy je například kvůli nepříznivým podmínkám úroda nižší než obvykle. Pak stát přistoupí k takzvanému intervenčnímu prodeji. Intervenční nákup a prodej slouží v důsledku k udržení stabilní ceny komodity na trhu.

Dalším nástrojem pro udržení jednotné tržní organizace jsou produkční kvóty. „Produkční kvóta je státem stanovené maximální množství komodity, které mohou zemědělci za rok vyprodukovat. Tuto kvótu pak stát rozděljuje mezi vybrané výrobce dané komodity.“ (HOLMAN, 2005). Problémem produkčních kvót je fakt, že jejich snižování vede k nepřirozenému růstu cen, což má za následek neefektivnost. Dalším jejich úskalím je způsob přidělování jednotlivým výrobcům. Podle HOLMANA (2005) fakticky neexistují žádná objektivní kritéria přidělování². Varuje proto, že se díky produkčním kvótám zemědělství posunulo z tržního hospodářství do oblasti hospodářství plánovaného.

3.4.2. Preference domácích výrobků před zahraničními

Jak již samotný název napovídá, jedná se o upřednostňování produktů domácí zemědělské výroby před produkty zahraničními. V mnoha případech se stává, že importované zboží je levnější než zboží z domácí produkce. Pro takové zboží může potom být určena minimální cena, za kterou může být zahraniční zboží na domácím trhu prodáváno.

Vláda také může přistoupit ke stanovení minimální výkupní ceny domácího zboží v rámci státu nebo v našem případě společenství států. Zvýšení této ceny má za následek většinou zvýšení produkce, tím pádem ale také snížení poptávky a proto musí být toto opatření obvykle doprovázeno státními subwencemi, o kterých bude řeč dále.

---

² Například v roce 2000 česká vláda rozdělila kvótu mezi osm cukrovarů. Kritériem rozdělení přitom bylo to, že tyto cukrovary za posledních pět let vyprodukovaly alespoň 10 tisíc tun cukru. Velké cukrovary získaly jasnou výhodu oproti malým, které byly tímto krokem naprosto vyřazeny z trhu. Tímto krokem ale také vláda dala impuls všem podnikatelům, kteří by se případně chtěli zapojit do tohoto odvětví. Zřejmě žádný rozumně uvažující podnikatel by se nezapojil do tak nejistého podnikání.

Dalšími způsoby redukce importu jsou cla a omezení objemu dováženého zboží, takzvané dovozní kvóty.

Dovozní cla představují částku, kterou musí dovozce zaplatit státu, do kterého zboží dováží. Použití těchto cel může mít v důsledku negativní vliv na ekonomickou efektivnost, přesto jsou ale cla jedním z nejpoužívanějších způsobů ochrany domácího trhu. Důvodem je to, že „...vlády podléhají tlakům domácích výrobců a v jejich zájmu omezují dovozy levného zahraničního zboží.“ (HOLMAN, 2005) Česká republika přijala svým vstupem do Evropské unie celní sazebník EU, přistoupila tedy k uplatňování unijních cel.

Dovozní kvóty jsou státem určené maximální množství zboží, které může dovozce na trh státu (v tomto případě společenství států) dodat. Toto množství je stanoveno v licenci, kterou dovozce získává od státu. Je obvyklé, že stát nejdříve stanoví a poté vydá určité množství těchto licencí, které poté dovozcům přidělí. Nevýhodou těchto kvót je to, že uměle udržují ceny na domácím trhu na vyšší úrovni, než by mohly být bez tohoto omezení.

Evropská unie podporuje zemědělství nejen v souboji s importem, ale také v oblasti exportu. Ten je podporován vývozními subvencemi (refundacemi), které jsou vypláceny jako náhrada za nižší prodejní cenu – tedy cenu, která odpovídá prodejní ceně na světovém trhu. „Výrobky, na které se vývozní subvence vztahují, jsou stanoveny v základních nařízeních k organizaci trhu příslušných sektorů komodit.“ (BUSINESSINFO.CZ, 2004). K subvencím se často přistupuje, jak již bylo řečeno výše, ve spojení s minimální výkupní cenou. Zvýšením minimální výkupní ceny v rámci společenství dojde k růstu produkce na straně výrobců a k poklesu poptávky na straně vykupujících. Tím vzniká výrobcům přebytek. Skupiny výrobců vyvíjí tlak na společenství, aby jim poskytlo subvence a oni tak mohli své přebytečné zboží prodat na zahraničních trzích. Bez subvence by komoditu s největší pravděpodobností neprodali, neboť se svou cenou nejsou na světovém trhu konkurenceschopní. Umělé navýšení rovnovážné ceny je tedy přínosem pro zemědělce i pro stát, jedná se ale o velice nákladnou a neefektivní záležitost.

3.4.2.1. Mýty obchodního ochranářství

I přes velice dobře známé nevýhody a negativní následky těchto způsobů omezování dovozu jsou tyto nástroje stále používány. HOLMAN hovoří v souvislosti s tímto faktem o *Mýtech obchodního ochranářství*. Mezi tyto mýty pak řadí „... *mýtus ochrany domácích pracovních míst, mýtus rovné konkurence a mýtus mladých odvětví*“ (HOLMAN, 2005). PAVELKA tyto způsoby ochrany domácího označuje jako *protekcionismus*.

Mýtus ochrany domácích pracovních míst je pravděpodobně nejrozšířenější a spočívá v nechuti domácích výrobců přesouvat své výrobní faktory na jiné trhy pod vlivem neschopnosti konkurence zahraničnímu dovozu. Nižší ceny dovážených statků vedou často k likvidaci domácích výrobců. Ti jsou pak nuceni přeorientovat se na jiný druh nebo oblast výroby. To se může sice domácím výrobcům i jejich zaměstnancům zdát nespravedlivé, z hlediska ekonomické efektivnosti je tento fakt ale žádoucí. Výrobní faktory, které nebyly v původním odvětví využívány účelně mohou být přesunuty do odvětví, ve kterém mají lepší uplatnění – tedy v odvětvích, v nichž mohou dosáhnout komparativní výhody³. Tak vznikají i nová pracovní místa, která jsou plně schopna nahradit pracovní místa původní. Tento proces vyžaduje samozřejmě čas a případnou rekvalifikaci pracovníků, což bývá hlavním důvodem nechuti ke změně stávajícího stavu.

Mýtus rovné konkurence je dalším rozšířeným nešvarem. Pokud stát uvalí na dovážené zboží jiného státu clo, cítí se tento stát – dovozce poškozen. Důsledkem tohoto pocitu pak bývá často to, že „poškozený“ stát uvalí na oplátku clo na zboží státu prvního. Uvalení cla na dováženou komoditu sice může přinést žádoucí finance do státní kasy, vede ale i k růstu prodejní ceny na našem trhu, což už tak žádoucí není. „Poškozený“ stát tímto krokem tak paradoxně uškodí ještě více sobě.

Mýtus mladých odvětví je postaven na teorii, že stát, ve kterém je rozvoj průmyslu či zemědělství v začátcích, by měl tyto chránit před zahraniční konkurencí do té doby, než budou dostatečně rozvinuty. Takový průmysl či zemědělství ovšem vzniká v podstatě ve skleníkových podmínkách a chybí mu reálná zpětná vazba na zahraniční

---

³ Pojem komparativní výhoda definuje HOLMAN jako výhodu, kterou „... má člověk (firma, země) v té činnosti, ve které je lepší než v jiných činnostech.“ (HOLMAN 2005: 111).

trh. To může mít po otevření trhu fatální následky. Po dobu, kdy ochrana trvá, se může rozvíjet odvětví, které nebude mít po vstupu na volný trh komparativní, tím méně absolutní výhodu.

Ochranářství domácí výroby jistě slouží ku prospěchu domácích výrobců, ne však spotřebitelům, kteří jsou díky němu nuceni platit uměle nastavené vyšší ceny za zboží, které by za podmínek volného obchodu bylo levnější a v důsledku přesouvání výrobních prostředků do komparativně výhodnějších odvětví možná i kvalitnější.

Z výše uvedených důvodů je zřejmé, „... že celosvětový volný obchod by pozitivně přispěl všem zemím.“ (PAVELKA, 2007). To si dobře uvědomuje i Světová obchodní organizace, která vyvíjí mnohé aktivity pro odstranění překážek ve světovém obchodu.

3.4.3. Finanční solidarita při provádění Společné zemědělské politiky

Provádění Společné zemědělské politiky je finančně náročné a musí se na něm podílet všechny členské země. Vzhledem k rozdílným úrovním zemědělství v jednotlivých zemích se ale vyspělejší státy podílí jen jako přispěvatelé a naopak některé země s nižším stupněm rozvoje zemědělství jen jako příjemci finančních prostředků.

Nejdůležitější orgán financování společné zemědělské politiky je Evropský zemědělský usměrňovací a záruční fond (EAGGF). Tento fond je tvořen dvěma sekcemi – sekcí záruční a sekcí usměrňovací (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Záruční sekce má v kompetenci příspěvky a cenové podpory pro domácí výrobce a dále exportní subvence. Usměrňovací sekce slouží jako jeden z nástrojů k provádění strukturální a regionální politiky.

Příjmy do Evropského zemědělského usměrňovacího a záručního fondu plynou z dovozních cel, vyrovnávacích dávek z importu a z části také z příjmů z DPH. Dalším zdrojem financování jsou platby a příspěvky členských zemí, které jsou stanovovány podle výše hrubého domácího produktu.

3.5. Agrární politika ČR před vstupem do EU

Do roku 1989 fungovala zemědělská politika České republiky na principu centrálně plánovaného hospodářství, po revoluci došlo k radikální změně na systém tržního hospodářství. Tato část kapitoly se věnuje porevolučnímu vývoji zemědělské politiky ČSFR, později ČR.

Stejně jako v jiných oblastech docházelo i v zemědělství po Sametové revoluci k privatizování původně státních podniků a družstev. Velká družstva se rozdělila na menší subjekty, do oboru přišli soukromí podnikatelé, vznikly nové společnosti. Díky dělení družstev a zefektivňování výroby se výrazně snížil počet pracovníků v zemědělství. Od roku 1989 do roku 1996 se počet zemědělských pracovníků snížil na tři sta tisíc z původního půl milionu (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Tento trend pokračoval i nadále, v roce 2002 pracovalo v zemědělství již pouze 156 tisíc pracovníků (MZE, 2002).

Poklesem počtu zemědělských pracovníků došlo k růstu produktivity práce, problémy ovšem nastaly v oblasti mezd těchto pracovníků, a to vlivem vzniku cenových nůžek. „Zatímco ceny vstupů vzrostly v letech 1989 – 1997 více než třikrát, ceny výrobků přibližně jeden a půlkrát.“ (LUKÁŠ, NEUMANN, 2000). Po otevření českého trhu také existovala jen velmi malá státní ochrana před subvencovaným importem. Díky těmto okolnostem hospodařila Česká republika v devadesátých letech v oblasti zemědělské výroby s výraznou ztrátou. Vznikl také problém výrazné nadprodukce a kolísání cen cukrové řepy a cukru.

Od roku 1998 se hospodaření České republiky v oblasti zemědělství řídilo *Koncepcí agrární politiky pro období před vstupem do EU*. Tato koncepce představovala zavedení vyšší ochrany a podpory domácí produkce. Podpora zemědělství v ČR byla však (také díky omezeným rozpočtovým možnostem státu) pod průměrem Evropské unie. Přesto se částečně podařilo zastavit pokles počtu pracovníků i zemědělské produkce.

Od zavedení vyšší ochrany a podpory domácí produkce si čeští zemědělci slibovali především utlumení nadprodukce a zmírnění kolísání cen. Došlo k zavedení ochranných prostředků před dovozem a systému kvót.

Ministerstvo zemědělství České republiky vydalo v roce 2004 zprávu o koncepci potravinářství ČR pro období vstupu do Evropské unie, ve které předpokládá plné zapojení ČR do Společné zemědělské politiky EU do roku 2011. V této zprávě je také již zmíněn očekávaný mírný pokles produkce u některých plodin, včetně komodity cukru.

Ministerstvo zemědělství v této zprávě stanovilo tři základní etapy naší integrace do systému Společné zemědělské a obchodní politiky Evropské unie. Tyto etapy jsou etapa vstupní, etapa přizpůsobení a etapa vyrovnání.

Vstupní etapa spadá do období let 2004 až 2006 a klade si za cíl především vytvoření podmínek pro úspěšnou realizaci vytyčených strategických cílů Společné zemědělské politiky. Tj. upravení systému státní správy tak, aby mohl na trhu potravin působit jednotně, získání co možná největšího rozsahu podpor ze systému rozvojových programů, připravení již výše zmíněné restrukturalizace podnikatelské základny s cílem redukce oblastí, které nejsou adekvátně vybaveny a nejsou schopny zvýšení své konkurenceschopnosti, a v neposlední řadě také vznik samostatné marketingové agentury.

Etapa přizpůsobení byla naplánována na roky 2007 až 2011. V této etapě se Česká republika má již plně přizpůsobit Společné zemědělské politice EU a očekává se také přizpůsobení se podmínkám podnikání v Evropské unii. V roce 2010 a 2011 už má být potravinářská výroba v České republice konkurenceschopným odvětvím.

Poslední etapa, která spadá do let 2011 až 2013 je etapa vyrovnání a ta předpokládá naše plné vyrovnání se vyspělým zemím Evropské unie.

4. Charakteristika komodity cukru a cukerná politika EU

Cukr je v kontextu zemědělské produkce České republiky významnou komoditou. Je předmětem přímého prodeje i dalšího zpracování v různých odvětvích našeho průmyslu. Tato kapitola se zabývá vedle fyto-logické charakteristiky zdrojů cukru i možnostmi jeho dalšího zpracování. Obsahuje také stručnou historii cukrovarnictví v Evropě. Dále se zaměřuje na cukernou politiku Evropské unie.

4.1. Charakteristika komodity cukru

4.1.1. Stručná historie výroby cukru v Evropě

Cukr je v současné době získáván z cukrové řepy (*beta vulgaris*⁴), takzvané cukrovky, nebo z cukrové třtiny (*Saccharum officinarum*⁵).

Cukr se dostal do Evropy z Indie, kde byl vyráběn z cukrové třtiny. V Čechách byl znám již za vlády Karla IV, ovšem pouze jako dovozní artikl. Výrobu cukru začali provozovat Evropané již kolem osmého století, jednalo se ale o cukr třtinový. Prvním centrem této výroby bylo Španělsko. O výrobu cukru se začaly zajímat i další země, včetně Čech, cukrová třtina se dovážela z oblastí Španělska a Itálie, první rafinérie třtinového cukru u nás vznikla roku 1787. Dovoz a výroba byly ale poměrně nákladné, místní výrobci se proto začali poohlížet po domácích plodinách, ze kterých by se dal cukr získat. Nápad vyrábět cukr z řepy vznikl v Německu a velice rychle se rozšířil. Díky postupnému zdokonalování výroby a zvyšování výnosů vzniklo u nás do roku 1840 přibližně 80 cukrovarů, v roce 1872 už to bylo celých 224 cukrovarů na českém území. Po první a druhé světové válce, i vinou hospodářské krize, počet cukrovarů klesl. Po roce 1948 přišlo období plánovaného hospodářství a počet cukrovarů na českém území se držel stabilně mezi 50 až 60 cukrovary.

---

⁴ ŠENKOVÁ, S.: *Latinsko-český, česko-latinský slovník*. Olomouc, Nakladatelství Olomouc 2005, s. 218.

⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Cukrov%C3%A1_třtina, 12.12.2009

4.1.2. Fytologická charakteristika cukrové řepy

Cukrová řepa, neboli cukrovka odvozuje svůj původ od planě rostoucích řep. Jedná se o dvouletou rostlinu z čeledi merlíkovitých. U nás jsou používány tři odrůdy této plodiny: výnosové, cukernaté a normální. Výnosová odrůda se vyznačuje vysokým výnosem bulev, cukernaté vyšším obsahem cukru. Normální odrůdy cukrové řepy jsou pak využívány pro spojení a vyrovnanost výhod obou předešlých.

V prvním roce růstu vznikají kořen (bulva) a listy, v roce druhém vznikají na lodyhách semena. „*Cukr se vytváří v listech ve dne a v noci přechází do kořene. V příznivých podmínkách se v září zvýší obsah cukru v každé řepě za jeden den až o 1,2g a váha kořene se zvýší o 5 až 6 g.*“ (BRETSCHNEIDER, 1964). Při sklizni obsahuje hlíza cukrové řepy přibližně 75 % vody a 25 % sušiny, přičemž obsah cukru se pohybuje kolem 16-ti procent. Při standardním osetí je uváděn výnos 40 tun cukrové řepy na hektar půdy.

Cukrové řepě svědčí nejlépe neutrální nebo zásaditá středně těžká hlinitá biologicky činná půda. Nejlepší doba pro výsev je od poloviny března do poloviny dubna, když teplota stoupne na 5 – 8 stupňů Celsia, ideální teplota ve vegetačním období cukrové řepy je ca. 14 stupňů Celsia. Toto období trvá 180 až 200 dní, pokud jsou ale podmínky příznivé, může se tato doba i zkrátit. Ideální množství srážek pro správný růst cukrové řepy je 600 až 660 mm během roku, z čehož by jedna třetina měla připadnout na zimní období.

Cukrová řepa je před osetím ošetřována jak mechanicky tak chemicky. Chemické ošetření spočívá v použití pesticidů, herbicidů a insekticidů. Důležitým faktorem pro správný vývoj cukrovky je také hnojení, které významně ovlivňuje kvalitu a výnos. Nejdůležitějším hnojivem je hnůj, dále pak průmyslová hnojiva jako fosfor, draslík a dusík. Intenzita hnojení průmyslovými hnojivy závisí na výsledcích rozboru půdy.

Cukrová řepa neslouží ovšem pouze pro výrobu cukru, i když právě to je hlavním důvodem pro její pěstování u nás. Vedlejší produkty cukrové řepy jako melasa, chrást (listy) a někdy i bulvy jsou využívány především ke krmným účelům.

4.1.3. Fytologická charakteristika cukrové třtiny

Cukrová třtina je víceletá stálezelená rostlina z čeledi lipnicovitých. Jedná se o dva až šest metrů vysokou travu, která může laikovi připomínat rákos. Stébla jsou široká dva až sedm centimetrů. Zralá semena cukrové řepy velice rychle ztrácí schopnost klíčit, pro pěstování ve velkém se proto používá výhradně řízkování.

Třtina je poměrně náročná na podmínky, ve kterých roste. Ideální podnebí pro její růst je tropické. Půda by měla být humusná a propustná. Podmínkou je vysoká vlhkost vzduchu a stálé vysoké teploty. Cukrová šťáva, ze které se cukr získává, je obsažena především v dužnatých stoncích cukrové třtiny. Tyto stonky jsou sklizeny ručně – odsekáváním. Stonky jsou poté drceny a lisovány. Sklizeň musí proběhnout těsně před tím, než třtina vykvete, v té době je totiž obsah cukru v rostlině nejvyšší. Uvádí se, že cukrová třtina obsahuje přibližně 85 % vody a 15 % sušiny. Podíl cukru je potom až 22 %. Vedlejším produktem výroby cukru z třtiny je třtinová melasa, která se dále využívá v potravinářství.

Z výše uvedeného vyplývá, že cukrová třtina je z hlediska výroby cukru efektivnější, celosvětově je také využívána nepoměrně více, až 70 % světové produkce cukru pochází z cukrové třtiny (EUROSTAT, 2000). Kvůli neodpovídajícím klimatickým podmínkám se ale v Evropě využívá pro výrobu cukru v naprosté většině případů cukrová řepa (EUROSTAT uvádí, že až z 98 %).

4.1.4. Možnosti dalšího zpracování cukru

Cukr je z hlediska dalšího zpracování poměrně variabilní komoditou. Jeho význam v potravinářském průmyslu nespočívá pouze v jeho funkci univerzálního sladidla. Je také hojně využíván například při výrobě potravinářského lihu. Potravinářský průmysl ale není jediným odvětvím, ve kterém se cukr používá. Uplatnění má také ve farmaceutickém průmyslu při výrobě léků. Zřetel je v poslední době kladen také na jeho význam ve výrobě ekologických paliv (zejména bioethanolu),

kde plní funkci obnovitelného zdroje. Vzhledem k ekologickým trendům je tedy možné, že význam cukru bude vzrůstat.

4.2. Cukerná politika EU

Česká republika se vstupem do Evropské unie zavázala mimo jiné k dodržování Společné zemědělské politiky, tedy i politiky spojené s produkcí a vývozem cukru. Cukr patřil k vůbec prvním komoditám, na kterých Evropská unie začala uplatňovat společnou politiku členských zemí.

Většina odvětví zemědělské politiky EU byla v minulosti reformována, odvětví cukru ale bylo vždy spíše opomenuto.

Jak bylo již uvedeno výše, v Evropě se cukr vyrábí téměř výhradně z cukrové řepy. Tento způsob výroby je ovšem oproti výrobě z cukrové třtiny v nevýhodě – má menší výnosy. Státy, které vyrábějí cukr ze třtiny jsou tedy cukr schopny nabízet levněji. Evropská unie proto pro vytvoření konkurenceschopnosti evropského cukru začala tuto komoditu výrazně subvencovat. Subvence ovšem uměle zvedaly cenu této komodity (viz kapitola 3.4.2.) a tím se nositeli nákladů na tyto dotace stali spotřebitelé. Subvencování mělo také za následek nadprodukcii této komodity.

To, že je cena uměle udržována vysoko samozřejmě nevyhovovalo třetím zemím, například Brazílii, která je vůbec největším producentem cukru na světě. Tyto země považovaly uměle udržovanou konkurenceschopnost evropského cukru za deformaci světového trhu této komodity. Na jednání WTO⁶ na nátlak třetích zemí a také ve snaze vyhovět obchodním partnerům Evropská unie ustoupila a slíbila reformu cukerné politiky, která by omezila dotování této komodity.

Evropská unie uznala za nejvhodnější způsob dosažení cílů cestu snižování cen cukru. Přijetí cukerné reformy urychlil také fakt, že po přistoupení nových členských zemí by se osevní plocha cukrové řepy zvedla o 30 % a produkce cukru by tak vzrostla o dalších 15 %.

Reforma, která si kladla za cíl snížení ceny cukru o 39 % ve dvou stupních, byla přijata v únoru roku 2006 ministry zemědělství členských států Evropské unie.

---

⁶ World Trade Organisation – Světová obchodní organizace

Evropská unie si jako jeden z cílů reformy společné zemědělské politiky stanovila zvýšení konkurenceschopnosti svých produktů. To s sebou nevyhnutelně neslo nutnost restrukturalizace, zvýšení koncentrace výrobních prostředků do určených oblastí a tím i rušení neperspektivních kapacit. Toto se samozřejmě týkalo i oblasti pěstování cukrové řepy a výroby a dalšího zpracování cukru.

Snížení produkce mělo být podle návrhu Evropské komise zajištěno prostřednictvím nového způsobu stanovování produkčních kvót a také citelným snížením těchto kvót. Německý zpravodajský server Die Presse upozorňuje mj., že díky zavedení kvót produkce cukru došlo v kontextu celé Evropské unie k negativnímu vývoji. Zatímco v roce 2006 byla nadprodukce cukru vyčíslena na 1,9 milionu tun, v roce 2009 na evropském trhu s cukrem chybělo již 4,1 milionu tun, které musí být do EU importovány. Z původního exportéra cukru se takto stal importér (DIE PRESSE, 15.10.2009)⁷.

Konečná výše kvóty přidělené jednotlivým členským státům se skládala z kvóty A pro interní (evropský) trh a kvóty B pro dotovaný vývoz (vývoz do třetích zemí). Druhá kvóta – pro dotovaný vývoz nebyla ovšem stanovována pro všechny země evropské sedmadvacítky stejně. Zatímco pro nově přistoupivší země byla kvóta B stanovena podle podmínek po reformě (podle dohody s WTO), pro původní evropskou patnáctku byla kvóta B určena původním způsobem, tj. na základě předchozích vývozních referencí.

Třetím typem kvóty je tzv. kvóta C. tato kvóta vyjadřuje „... množství cukru vyrobené producentem nad kvótu A a B. Toto množství je třeba vyvézt do třetích zemí bez nároků na vývozní subvenci, nebo je ho možné převést do kvóty A v rámci následujícího hospodářského roku.“ (SVZ CUKROVKA - CUKR, 8/2004). Kvóty A a B byly na základě reformy v roce 2006 sloučeny v jednu.

Pro Českou republiku byla v přístupovém roce vyjednána pro komoditu cukru kvóta ve výši 454 862 tun.

Dalším bodem plánu na snížení ceny cukru bylo zrušení intervenční ceny. Ta byla nahrazena cenou referenční, která by měla lépe odrážet stav na světovém trhu.

---

⁷ „Noch vor drei Jahren produzierten die EU-Länder um 1,9 Millionen Tonnen mehr als sie benötigten. Durch die Quotenregelung müssen nun 4,1 Millionen Tonnen importiert werden.“ (DIE PRESSE, 15.10.2009)

Jednou z nejvýraznějších změn prošla dotační politika. Do roku 2006 se výše dotace jednotlivých farem s cukrovou řepou odvíjela od objemu jejich produkce. Od roku 2006 přichází s reformou nový způsob dotace. Byla zavedena metoda plošných jednotných dotací na farmu. Jednotlivým zemím měly být přiděleny takzvané národní obálky.

Dalším předpokladem byl vznik restrukturalizačního fondu. Z tohoto fondu mají být poskytovány prostředky na pobídky k odchodu méně konkurenceschopných producentů z odvětví a zároveň sociální podpora pro ty, kteří jsou nuceni odvětví opustit a uzavřít podnik, i pro jejich zaměstnance. V neposlední řadě má tento fond sloužit k podpoře těch, kteří v odvětví zůstali, jsou konkurenceschopní, ale byli reformou zasaženi. Tento fond měl fungovat po dobu čtyř let a platby se měly každým rokem snižovat.

Dalším bodem návrhu byla podpora afrických rozvojových zemí, které cukr vyvážejí a pro které je Evropa významným odbytíštěm. Evropská komise v tomto návrhu zohlednila fakt, že pokles ceny cukru na evropském trhu by mohla mít na tyto země negativní dopad. Vyčlenila proto jen na rok 2006 čtyřicet milionů euro.

Zaveden měl být také systém soukromého skladování. Tyto skladové zásoby mají být jakousi záchrannou sítí v případě prudkého a nepředpokládaného poklesu referenční ceny komodity.

Ze systému produkčních kvót byl vyjmut cukr, který dále slouží pro výrobu v chemickém a farmaceutickém průmyslu.

4.2.1. Typy legislativních předpisů Evropské unie

Evropská unie disponuje vlastní legislativou, která je nadřazena právním předpisům členských států. V této části by bylo vhodné uvést několik základních typů legislativních předpisů, které Evropská unie vydává a charakterizovat míru jejich závaznosti pro členské země. Tyto typy předpisů jsou:

- nařízení
- směrnice
- rozhodnutí
- úřední věstník EU

Nařízení - neboli regulation - je právní předpis, který má přímou platnost pro všechny členské státy. Má sjednocovací funkci a není nutné ho zapracovávat do národního práva. Nařízení má vyšší váhu než právní předpisy státu. Je obvykle vydáváno Evropskou komisí nebo Radou Evropské unie.

Směrnice – neboli directive – představuje závazný pokyn k začlenění do národního práva. Toto začlenění musí proběhnout do stanoveného data.

Rozhodnutí – decision - je také závazným předpisem, není ovšem vydáván plošně. Je adresován konkrétním členským zemím a stejně jako směrnice vyžaduje zapracování do národní legislativy do určitého data.

Úřední věstník Evropské unie (Official Journal of the European Union) vychází každý všední den a obsahuje oznámení o zavedení nařízení, směrnic a rozhodnutí. Tento věstník je dostupný v jazycích všech států Evropské unie. Rada Evropské unie zde také uveřejňuje své postoje k různým událostem.

Evropská unie má jasně stanovená pravidla pro tvorbu nových právních předpisů i jejich pozměňování. Návrh na vytvoření nového předpisu nebo pozměnění starého mohou podávat všechny členské země EU. Tvorba návrhu a jeho následné přijetí může ale být a většinou i bývá procesem velice zdoluhavým, vzhledem ke složité diskuzi a zhodnocování důsledků pro všechny zúčastněné strany. Nejinak je tomu i v oblasti společné zemědělské politiky.

4.2.2. Výsledky cukerné reformy z roku 2006

V roce 2009 vydala Evropská komise prohlášení, které se týká prozatímních výsledků cukrové reformy. V této zprávě Komise uvádí, že se výroba cukru v rámci restrukturalizace soustředila do osmnácti členských zemí, přičemž před reformou probíhala výroba ve třidvaceti státech. Také cena na evropském trhu vykazuje pokles.

Sedmdesát procent celkové produkce cukru Evropské unie zajišťuje sedm států, které disponují kvalitními podmínkami pro výrobu a tím i nejvyššími výnosy. Jsou to na prvním místě Francie, dále Německo, Polsko, Velká Británie, Nizozemí, Belgie a Itálie.

5. Kvalitativní a kvantitativní vývoj komodity před a po vstupu do EU

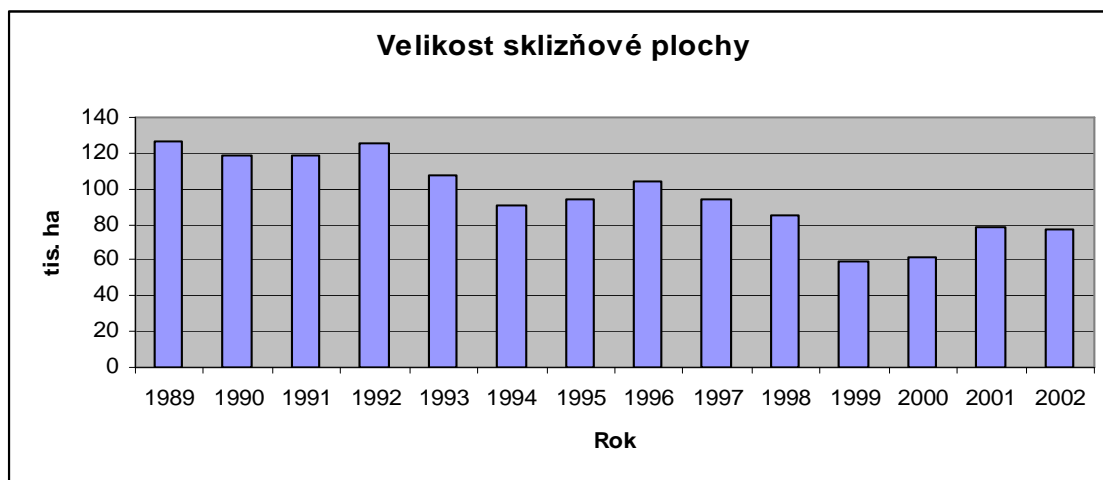
Vstup do Evropské unie znamenal pro české zemědělství významnou změnu v oblasti volného nakládání se zemědělskými komoditami, s nimiž až do té doby ČR také poměrně volně nakládala. Nově zavedené dovozní kvóty nebo stanovené minimální výkupní ceny se promítly do chodu jak zemědělských družstev, nejvýznamnějších producentů cukrové řepy, tak do struktury cukrovarnických zařízení, která cukrovou řepu zpracovávala na cílový výrobek a dále s ním obchodovala.

Analyzovat všechny související kvantifikovatelné parametry nakládání s cukrovou řepou a cukrem by zcela jistě přesáhlo plánovaný rozsah této práce, proto je nutné zvolit z možných kritérií analýzy taková, která by ilustrovala s co nejvyšší výpovědní hodnotou vývoj sledované komodity v rovině cenových relací, rozsahu ploch a z nich vyprodukovaného množství, struktury výrobních a zpracovatelských subjektů (zemědělská družstva a cukrovary) a v neposlední řadě i importu a exportu dané komodity.

5.1. Kvalitativní a kvantitativní vývoj komodity cukru před vstupem ČR do EU

Jedním ze základních ukazatelů, na kterých je možné sledovat vliv Společné zemědělské politiky na zemědělství ČR, je rozsah osevní plochy. Nejinak je tomu i v případě cukrové řepy. Pro další analýzu a možnost srovnání je vhodné na tomto místě uvést vývoj rozlohy osevní plochy cukrové řepy po roce 1989.

Graf č. 1: Velikost osevní plochy cukrové řepy 1989 - 2002

Zdroj dat: ČSÚ 2008

Z grafu vyplývá, že velikost celkové osevní plochy po roce 1989 doznala markantních změn hned několikrát. V roce 1990 došlo k zatím mírnějšímu poklesu a daný stav zůstal nezměněný až do roku 1992, kdy objem celkové osevní plochy narostl znovu do téměř stejné podoby, jakou měl v roce 1989. Po roce 1992 ovšem zaznamenává osevní plocha mohutný propad, do roku 1994 se zmenšila téměř o 30 %. Po tomto prudkém poklesu nastává opět nárůst, v roce 1996 ale rozloha celkové osevní plochy v ČR znovu klesá, tentokrát až na své minimum pro dané období – na 59 000 hektarů. Po tomto propadu přichází opět mírný růst. Celkově se mezi lety 1989 a 2002 zmenšila celková osevní plocha cukrové řepy o 40 %.

Markantní byla změna také v počtu cukrovarů, zatímco v roce 1990 bylo v České republice činných cukrovarů 50, v roce 1995 už byla výroba rozdělena pouze mezi 37 a v roce 2000 už bylo cukrovarů pouze 19.

V roce 1992 se Česká republika uchýlila ke kroku, který se v dalším vývoji ukázal jako nešťastný. ČR "... podepsala dohodu, ve které se v podstatě zřekla subvencí na vývoz cukru." (IDNES.CZ, 2004).

Jak už bylo řečeno výše, v roce 1998 se Česká republika zavázala řídit se *Koncepcí agrární politiky pro období před vstupem do EU*. Tato koncepce předpokládala vznik systému ochrany domácího trhu před dovozem a vznik systému kvót, které by regulovaly výrobu na našem území.

System kvót se sestával z tuzemského podílu kvóty, vývozního podílu kvóty a rezervy. Tuzemský podíl kvóty sloužil pro uspokojení potřeb českého trhu, vývozní podíl kvóty byl určen k exportu a rezerva tvořila jakousi pojistku pro případ potřeby navýšení předešlých kvót případným žadatelům nebo vzniku kvóty nové.

Nositelem kvót byly cukrovary. Pro získání kvóty bylo třeba podat žádost u SZIF a prokázat, že „... žadatel od pěstitelů smluvně zajistil dodávky cukrovky, a to v množství odpovídajícím nejméně 90 % stanovené kvóty ...“ (SVZ CUKROVKA – CUKR 12/2003).

Pro ilustraci je v příloze č. 1 uvedena tabulka individuálního rozdělení produkčních kvót ze dne 15. 5. 2003.

Státní zemědělský intervenční fond přidělil pro rok 2003 kvóty všem žadatelům s tím, že tuzemský podíl kvóty činí 71 %, podíl na vývoz pak 29 %.

Sklizňová plocha byla v tomto marketingovém roce⁸ 77 325 hektarů, což podle Situační a výhledové zprávy zhruba odpovídá roku předchozímu.

Průměrná cena cukrové řepy dosáhla v tomto marketingovém roce hodnoty 949 Kč/t. V souvislosti se vstupem České republiky do EU se pro marketingový rok 2003/2004 předpokládal markantní růst minimální ceny cukrové řepy na hodnotu 1 450 Kč/t, tj. na úroveň ceny na trhu Evropské unie (z původní výše před vstupem, která činila 980 Kč/t). To se promítlo i do průměrných cen jak cukrové řepy, tak cukru.

„Podle NV č. 15/2003 Sb., byla stanovena minimální cena cukru pro kvótový rok 2003/04 opět na **17 300 Kč/t.**“ (SVZ CUKROVKA – CUKR, 12/2003).

Pro tento rok působí na českém trhu osm cukrovarnických společností, cukr je vyráběn v celkem jedenácti cukrovarech.

Národní produkční kvóta byla stanovena na 454 862 tun pro roky 2003/2004 a 2004/2005, z čehož 415 000 tun tvoří individuální produkční kvóty přidělené soukromým subjektům. Rezerva dosáhla hodnoty 39 862 tun a byla v roce 2003/2004 rozdělena mezi sedm subjektů.

Do České republiky bylo v hospodářském⁹ roce 2003/2004 importováno 26 966 tun cukru. Export dosáhl výrazně vyšších čísel, totiž 133 933 tun.

---

⁸ Marketingový rok začíná 1. října příslušného roku a končí 30. září roku následujícího.

⁹ Hospodářský rok začíná 1. července a končí 30. června následujícího roku.

5.2. Kvantitativní a kvalitativní vývoj komodity cukru po vstupu ČR do EU

Rok 2004 byl pro zemědělství České republiky zlomový právě kvůli přistoupení ČR do Evropské unie a zapojení se do společné organizace trhů. V oblasti cukru a cukrové řepy byl tento přechod proveden plynule v období od 1. května do 1. července, kdy už se předpokládala plná funkce nového systému.

Česká republika se 1. května 2004 stala členem celní unie EU. To v praxi znamená, že ČR byla od tohoto data, stejně jako všechny členské státy, osvobozena od dovozních cel. Toto osvobození platí ve vnitřním obchodě¹⁰ na celém území Evropské unie.

Dále došlo ke sjednocení „... *hygienických, veterinárních, fytosanitárních a technických norem mezi jednotlivými členy.*“ (SVZ CUKROVKA - CUKR, 12/2004). Sjednocení se dotklo i oblasti daňové politiky. Členské země jsou povinny začlenit do svého daňového systému jednotně upravené ekologické daně. Další změna se týká plateb DPH. Daň z přidané hodnoty se platí ve státě, kde je zboží spotřebovááno.

5.2.1. Přechod k systému společné organizace trhu s cukrem

Cukerná politika České republiky doznala stejně jako ostatní oblasti zemědělství velkých změn. Ve všech nově přistoupivších zemích vznikla potřeba orgánu, který by tento přechod řídil. „*Výkonnou organizací trhů s cukrem jsou v jednotlivých zemích EU pověřeny převážně národní intervenční agentury.*“ (SVZ CUKROVKA - CUKR, 12/2004). Pro Českou republiku vznikl k tomuto účelu již dříve Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). Jak již bylo uvedeno výše, zapojení se do společné organizace trhů s cukrem znamená pro Českou republiku mimo jiné pozměnění dříve zavedeného systému kvót, zavedení licencí pro dovoz a vývoz, vývozní subvence a výrobní náhrady na cukr, který je dále využit v chemickém průmyslu.

Signifikantní vliv na české pěstování cukrové řepy a výrobu cukru vůbec měla změna systému kvót. Původní rezerva, tuzemská a vývozní kvóta se změnily na kvóty A, B a C. Kvóty A a B představují v praxi množství cukru, které může stát

---

¹⁰ Vnitřním obchodem se rozumí obchod mezi členskými státy Evropské unie.

vyprodukovat, a na které se vztahují cenová, subvenční a intervenční ochranná opatření. Cukr kvóty C je někdy nazýván nadprodukčním cukrem. Tento nesmí být distribuován na trhu Evropské unie a producent je povinen tento cukr prodat do třetích zemí, a to bez nároku na jakékoli subvence. Pro tento případ existuje také možnost převedení přebytečného cukru do kvóty A do následujícího hospodářského roku¹¹.

Minimální cena cukru u průmyslových výrobců, která byla stanovována státem byla nahrazena cenou intervenční, kterou stanovuje Evropská komise.

5.2.2. Vývoj v marketingovém roce 2004/2005

Podle očekávání se díky zavedení společné organizace trhu s cukrem zvýšila minimální cena cukrové řepy, a to na 1 470 Kč/t, tedy na úroveň trhu Evropské unie. V důsledku toho vzrostly významně i průměrné ceny u zemědělských výrobců (až o 60 %) a ceny spotřebitelské. Průměrná cena u zemědělských výrobců cukrové řepy činí pro marketingový rok 2004/2005 1 521 Kč za tunu. Právě u zemědělských výrobců byl nárůst ceny největší.

Díky zvýšení cen se zvýšily i tržby zemědělců a výrobců, zároveň vznikla ale povinnost výrobců platit Evropské unii finanční dávky z výroby cukru. Povinnost plateb do rozpočtu EU byla přenesena i na zemědělské výrobce.

„V důsledku platnosti intervenční ceny cukru EU i v ČR vzrostla významně cena průmyslových výrobců cukru v roce 2004, a to až na průměr 20,58 Kč/kg...“ (SVZ CUKROVKA - CUKR 9/2005), v roce 2005 zaznamenala mírný pokles na 19,50 Kč/kg. Stále se ale jednalo o výrazný růst ceny oproti loňskému marketingovému roku.

V tomto roce působilo na českém trhu sedm cukrovarnických společností, cukr se vyráběl celkem v jedenácti cukrovarech.

Sklizňová plocha v České republice činila pro marketingový rok 2004/2005 celkem 69 000 hektarů.

Národní produkční kvóta zůstává nařízením Evropské komise stejná jako v marketingovém roce 2003/2004, tedy 454 862 tun.

---

¹¹ Hospodářský rok začíná v EU 1. července a končí 30. června roku následujícího.

Do České republiky bylo v tomto hospodářském roce dovezeno celkem 47 198 tun cukru. Export cukru dosáhl vyšších hodnot než import, vyvezeno bylo 182 051 tun, přičemž celých 93 % z tohoto množství putovalo do zemí Evropské unie.

5.2.3. Vývoj v marketingovém roce 2005/2006

I v tomto roce pokračuje započatá restrukturalizace českého zemědělství, jehož cílem je dosažení určité rovnováhy s trhem Evropské unie. Prostředkem k tomuto vyrovnání má být i nadále snižování produkce. Národní produkční kvóta pro Českou republiku byla proto pro tento rok snížena na 436 090, 8 tun.

Sklizňová plocha činila pro marketingový rok 2005/2006 celkem 63 170 hektarů.

Cena řepy u zemědělských výrobců měla pro tento rok průměrnou hodnotu 1 347 Kč/t. „*Řepa byla v ČR poprvé nakupována podle ustanovení v rámci SOTC v EU*“ (SVZ CUKROVKA - CUKR, 10/2006). U průmyslových výrobců dosáhly ceny cukru průměrné výše 18,68 Kč za kilogram.

Na českém trhu působilo v roce 2005/2006 celkem šest cukrovarnických společností, výroba cukru probíhala v deseti cukrovarech. Všechny tyto cukrovary požádaly o přidělení kvóty a všem byla tato kvóta přidělena (viz. Příloha č. 2).

V hospodářském roce 2005/2006 bylo z České republiky vyvezeno 358 136 tun cukru, importováno k nám bylo 44 397 tun.

5.2.4. Vývoj v marketingovém roce 2006/2007

V marketingovém roce 2006/2007 došlo k další změně kvótového systému – byly sloučeny kvóty A a B. Dále byl zaveden systém dodatečných kvót, o které může podnik požádat. Národní produkční kvóta pro Českou republiku byla tento rok stanovena do výše 411 331 tun.

Sklizňovou plochu pro tento marketingový rok tvořilo celkem 59 500 hektarů. Pro výrobu cukru ale sloužilo na výrobu cukru pouze 55 800 ha, zbytek připadl na

výrobu tzv. agroethanolu, jehož výrobu Česká republika zavedla jako alternativu k výrobě cukru, při zachování sklizňových ploch.

Cukrová řepa byla zemědělskými výrobci v tomto roce prodávána průměrně za 1 060 Kč za tunu, „*Ceny průmyslových výrobců dosáhly v roce 2007 za období deseti měsíců průměru 19,19 Kč ...*“ (SVZ CUKROVKA - CUKR, 12/2007) za kilogram cukru.

Cukrovarnickou kampaň zahájilo v roce 2006/2007 10 cukrovarů. Všechny cukrovary splnily podmínky pro přidělení kvóty, všem byla kvóta přidělena, v jaké výši, je možné vidět v Příloze č. 3. Z tabulky v příloze vyplývá, že ČR překročila stanovenou národní produkční kvótu, přebytečný cukr musel být proto prodán do třetích zemí bez nároku na subvence nebo převeden do roku následujícího.

V hospodářském roce 2006/2007 bylo do České republiky dovezeno 93 233 tun cukru, exportováno bylo 171 100 tun cukru.

5.2.5. Vývoj v marketingovém roce 2007/2008

V roce 2007 se po táhlých sporech se státem rozhodla ukončit výrobu cukru v ČR firma Eastern Sugar Česká republika, a.s., která vlastnila tři cukrovary. Německý server Die Presse uvedl, že Eastern Sugar Česká republika a.s. podstoupila, dle slov ředitele Štěpána Hodače, více než 300.000 tun zpět EU a využila tak výplaty kompenzací za utlumení výroby ve výši 730 EUR za tunu pro další partnery v cukrovarnickém průmyslu.¹²

Do nové cukerné kampaně vstoupilo tak už pouze sedm cukrovarů¹³. Mezi tyto cukrovary byla rozdělena národní produkční kvóta ve výši 372 459,2 tun (viz Příloha č. 4).

---

¹² *Aber Eastern Sugar will die Quote von mehr als 300.000 Tonnen der EU zurückgeben. Denn die zahlt 730 Euro Stilllegungsprämie pro Tonne. 12,5 Prozent davon will Stepán Hodac, Generaldirektor von Eastern Sugar in Tschechien, den Partnern weitergeben . (DIE PRESSE, 29.11.2006)*

¹³ *Firmě Eastern Sugar ČR, a.s. vadil způsob přidělení kvót cukrovarům. „Eastern Sugar předložila případ arbitrážnímu soudu v červnu 2004. Podnik žádal odškodnění za to, že česká vláda v roce 2003 snížila produkční kvótu Eastern Sugar ČR o 30 procent, zatímco kvóty ostatním producentům zvýšila“ (IDNES.CZ, 2.4.2007).*

Firma Eastern Sugar odevzdala dobrovolně svou kvótu Evropské komisi a u Státního zemědělského intervenčního fondu zažádala o restrukturalizační podporu. Česká republika tímto přišla o celkem 102 472,8 tun z národní produkční kvóty.

Celková plocha sklizně cukrové řepy se tento rok snížila na 54 026 hektarů, z čehož cca 10 000 hektarů řepy sloužilo k výrobě jiných produktů, převážně agroethanolu.

V rámci Evropské unie nadále pokračuje snaha o snížení minimální ceny řepy a cukru, v marketingovém roce dosáhla cukrová řepa u zemědělských výrobců průměrné ceny 860 Kč za tunu, u průmyslových výrobců cukru se cena snížila v průměru na 19,00 Kč za kilogram.

V tomto hospodářském roce bylo z České republiky vyvezeno celkem 147 604 tun cukru, dovezeno bylo 80 386 tun. I v tomto období šlo o export převážně do členských zemí Evropské unie.

5.2.6. Vývoj v marketingovém roce 2008/2009

Sklizňová plocha se v tomto roce opět zmenšila, a to na výměru o 51 289 hektarů. Přibližně 7 000 hektarů bylo sklizeno za účelem výroby jiných komodit, převážně ethanolu a průmyslového cukru.

Snaha Evropské unie o snížení ceny cukru ovlivnila český cukr a cukrovou řepu i letos, u zemědělských výrobců dosáhla průměrná cena cukrové řepy hodnoty 806 Kč za tunu, cukr u průmyslových výrobců stál v průměru 16,10 Kč za kilogram.

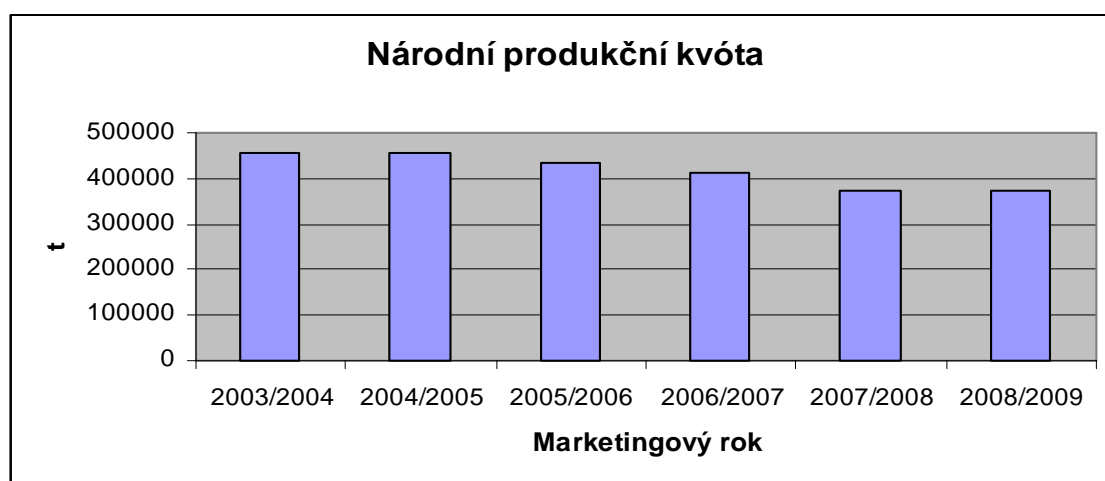
V cukerné kampani 2008/2009 fungovalo na našem území stejně jako v předchozím roce sedm cukrovarů. Národní produkční kvóta pro tento marketingový rok zůstala stejná jako v roce předchozím, tedy 372 459,2 tun cukru. Přidělené individuální produkční kvóty pro jednotlivé firmy zůstávají ve výši z minulého roku (viz Příloha č. 4).

V tomto hospodářském roce bylo během sedmi měsíců (poslední údaje jsou do 30. dubna) do České republiky dovezeno 50 612 tun cukru, export tvořilo 100 044 tun.

6. Zhodnocení dopadů vstupu do EU na produkci cukru v ČR

Základním ukazatelem, který tato práce zkoumá, je výše národních produkčních kvót, které Evropská unie každoročně stanovuje pro ČR. Právě na těchto kvótách primárně závisí množství cukru, který české zemědělství produkuje. Vývoj výše produkčních kvót je zachycen v grafu č. 2.

Graf č. 2: Vývoj výše národní produkční kvóty v letech 2003-2009

Zdroj dat: *Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr*

Z grafu č. 2 je jasně patrné, že výše cukerných produkčních kvót pro Českou republiku má v posledních čtyřech letech klesající tendenci. Tento fakt je v souladu s deklarovaným záměrem Evropské unie snížit produkci cukru v celé Evropské unii. Uvedený záměr nabyt na aktuálnosti zejména v roce 2006, kdy se EU rozhodla pro reformu cukerné politiky. První dva roky členství České republiky v EU zůstala produkční kvóta v nezměněné výši, od roku 2006 je pokles poměrně markantní. V marketingovém roce 2007/2008 se pokles zastavil a výše kvót v současné době stagnuje. Ve vztahu k referenčnímu roku 2003/2004 vykazala výše produkčních kvót za období našeho členství v EU průměrně pokles ve výši 9,99 %.

Dalším důležitým ukazatelem pro analýzu vlivu evropské cukerné politiky na produkci cukru v České republice je velikost sklizňových ploch, která je od výše produkčních kvót logicky odvislá.

Graf č. 3: Vývoj rozlohy sklizňových ploch v ČR

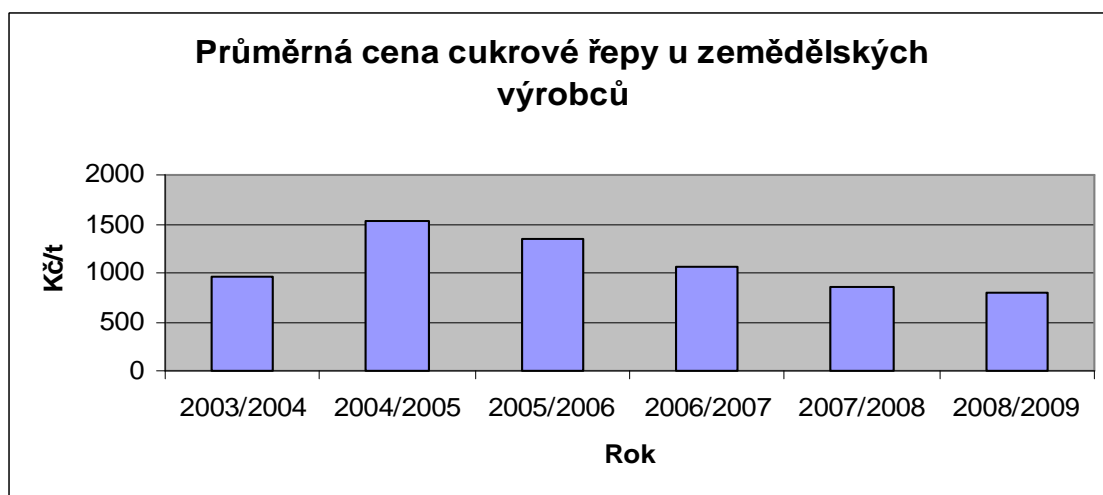

Zdroj dat: *Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr*

Vstup do Evropské unie výrazně ovlivnil i plochy, na kterých se pěstuje cukrová řepa. Úměrně se snižováním národních produkčních kvót došlo i ke zmenšení sklizňových ploch. Dalším z důvodů ke zmenšení (zejména v marketingovém roce 2004/2005, kdy se kvóta nezměnila) byla podle SZIF také zvýšená výnosnost nových odrůd cukrové řepy. Celkem zaznamenala sklizňová plocha v České republice od vstupu do EU pokles o necelých 34 %, index průměrné změny vůči marketingovému roku 2003/2004 je 76,8 %.

Dalším sledovaným ukazatelem je průměrná cena cukrové řepy u zemědělských výrobců.

Graf č. 4: Vývoj průměrné ceny cukrové řepy

Zdroj dat: *Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr*

Po vstupu do Evropské unie došlo ze účelem vyrovnání cen cukru a řepy s trhem EU ke zřejmému nárůstu průměrné ceny cukrové řepy. Jak bylo již uvedeno výše, právě u průměrné ceně řepy u zemědělských výrobců byl nárůst ceny nejmarkantnější. Od marketingového roku 2005/2006, kdy vešla v platnost reforma cukerné politiky, ovšem opět dochází ke každoročnímu snižování průměrné ceny. Snižování je cílené a odráží snahu Evropské unie „snižít výkupní ceny cukrové řepy o jednu třetinu, což by mohlo přinést návrat k cenám cukru před naším vstupem do EU.“ (IDNES.CZ, 2004). Ačkoli index průměrné změny vykazuje nárůst průměrných cen (na 117,9 % ve vztahu k referenčnímu roku), cena řepy se v roce 2008/2009 dostala pod úroveň ceny před naším vstupem do EU.

Od průměrné ceny cukrové řepy se odvíjí i průměrná cena cukru u průmyslových výrobců.

Graf č. 5: Vývoj průměrné ceny cukru u průmyslových výrobců

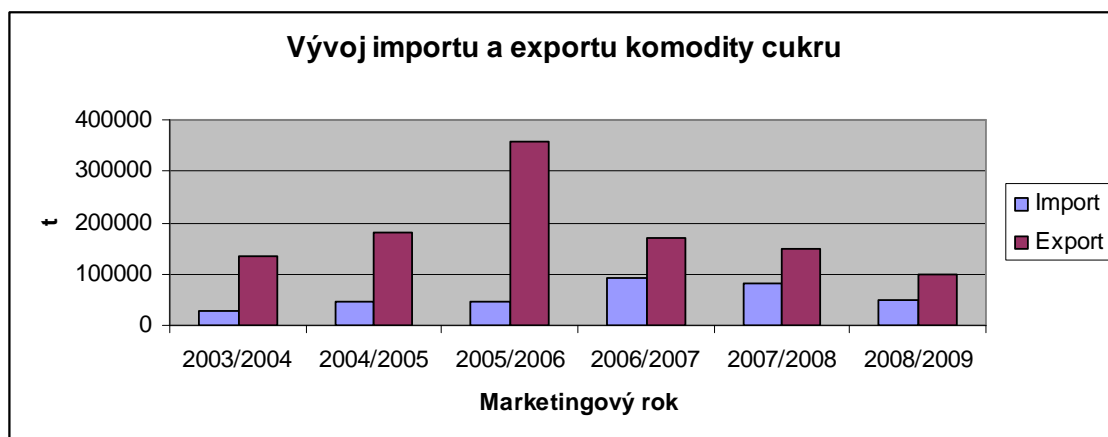

Zdroj dat: Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr

V přístupovém roce zde lze pozorovat stejný jev jako u průměrné ceny cukrové řepy – výrazný růst ceny za účelem vyrovnání se cenové hladině Evropské unie. V dalších marketingových obdobích dochází nejprve k mírnému poklesu a následně znovu nárůstu ceny. Výsledkem v marketingovém roce 2008/2009 je ovšem návrat k v podstatě stejné ceně, která platila v referenčním roce 2003/2004. Tato cena je přibližně stejná, jako cena cukru na evropském trhu. Ve vztahu k referenčnímu marketingovému roku vykazala průměrná cena cukru (stejně jako průměrná cena cukrové řepy) průměrný nárůst na 113,1 %.

Velký význam pro zhodnocení dopadu vstupu ČR do Evropské unie na cukerný pořádek mají i údaje o importu a exportu.

Graf č. 6: Vývoj importu a exportu

Zdroj dat: *Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr*

Od doby, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, zaznamenává vývoz cukru nárůst, až na historické maximum z roku 2005/2006, kdy vzrostl export meziročně o celých 105 %. Tento jev byl do jisté míry způsoben i dohodou mezi Evropskou unií a Světovou obchodní organizací o omezení exportu tzv. cukru C ze zemí Evropské unie, která přiměla země urychleně prodat své zásoby. Po tomto náhlém růstu v oblasti exportu ovšem přišel prudký pád, který byl způsoben z velké části přijetím cukerné reformy v roce 2006. I přes další vlny poklesu exportu v následujících letech se Česká republika stále drží v pozici vývozce.

Index průměrné změny vůči referenčnímu roku činí 234,2 %. Tato závratná výše je ovšem výrazně ovlivněna jednorázovou prodejí cukru C. Z grafu č. 6 je jasně vidět, že export klesl od roku 2006/2007 až pod úroveň z přístupového roku.

Naproti tomu vzrostl oproti referenčnímu roku import, což bylo po dlouhé době stagnace v této oblasti významnou událostí. Index průměrné změny ve vztahu k referenčnímu roku činí za období členství v EU 143,2 %.

7. Závěr

Aplikace principů Společné zemědělské politiky měla vliv na všechny nově přistoupivší země Evropské unie, nejinak tomu je i v případě České republiky a její cukerné politiky. Již před vstupem do EU bylo jasné, že v systému naší cukerné politiky dojde ke zřetelným změnám, a to nejen co se týče nových právních úprav.

České zemědělství nastoupilo takřkajíc do rozjetého vlaku, Společná zemědělská politika Evropské unie měla svá již stanovená pravidla, problémy a také závazky vůči třetím stranám. Do tohoto celku se ČR zapojila, tu s větším, tu s menším úspěchem.

Cukr byl jednou z komodit, na které měl náš vstup do Evropské unie největší dopad. Do EU jsme vstupovali jako producent cukru s dlouholetou tradicí a vysokou úrovní kvality. Přizpůsobení se cukerné politice Evropské unie znamenalo mnoho problémů jak pro průmyslové výrobce cukru, tak i pro pěstitele cukrové řepy, na nichž jsou výrobci závislí. Negativní vliv našeho přistoupení k EU byl o to silnější, že byl realizován právě v době, kdy se Evropská unie rozhodla snížit produkci cukru a přizpůsobit se tak požadavkům WTO.

Produkce cukrové řepy i cukru po vstupu České republiky do Unie významně klesla, a to především díky produkčním kvótám, kterými řídí EU množství evropského cukru, a kterými jsme se vstupem do EU zavázali řídit. Úměrně s klesáním produkčních kvót klesal počet cukrovarů i obsah sklizňových ploch cukrové řepy. Socioekonomický dopad rušení cukrovarů zmírnily restrukturalizační fondy.

Česká republika jistě nebyla jediným státem, který snižování produkce cukru zasáhlo. Faktem ovšem je, že naše cukrovarnictví bylo zasaženo mnohem silněji, než v jiných zemích, které byly schopny vyjednat si lepší podmínky, nebo v zemích, které byly zvýhodněny kvůli svému delšímu členství v Evropské unii.

Vstup do Evropské unie se také výrazně dotkl oblasti importu a exportu cukru. Stejně jako ostatní ukazatele, i vývoz cukru vykazuje v posledním sledovaném roce oproti referenčnímu roku 2003/2004 pokles. Dobrou zprávou je, že Česká republika zůstává i přes všechna úskalí nadále vývozcem cukru, dovoz je stále pod úrovní vývozu. Bude-li ovšem i nadále pokračovat současný trend – tedy snižování vývozu a zvyšování

dovozu, nemusí tomu tak být již na dlouho, stejně jako u celé Evropské unie, která se díky dřívějšímu neopatrnému ovlivňování trhu a následným regulacím stala z čistého exportéra cukru jeho dovozcem.

8. Seznam literatury

8.1. Knižní publikace

- BRETSCHNEIDER, R. *Výroba surového a bílého cukru I*. Praha: SNTL, 1964. 150 s. *Budoucnost společné zemědělské politiky EU (sborník z konference)*. Praha: Institut pro strukturální politiku, 2004. 76 s. ISBN 80-86684-22-9.
- ČUBA, F., HURTA, J. *České a slovenské zemědělství po vstupu do EU*. Slušovice: Mondon, 2003. 103 s. ISBN 80-903108-2-6.
- DOLINEK, A. *Výroba surového a bílého cukru II*. Praha: SNTL, 1968. 231 s.
- HANÁK, J. *Průvodce společnou organizací trhů v odvětví cukru*. Praha: MZČR, 2004. 55 s. ISBN 80-7084-354-3.
- HOLMAN, R. *Ekonomie*. Praha: C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6.
- LUKÁŠ, Z., NEUMANN, P. *Společná zemědělská politika EU – Regionální a strukturální politika EU*. Praha: VŠE v Praze, 2000. 139 s. ISBN 80-245-0064-7.
- PAVELKA, T. *Makroekonomie – základní kurz*. Praha: Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 80-86175-58-4.
- Situační a výhledová zpráva: Cukrovka – cukr*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR., 2003 -.
- STRNADOVÁ, H. *Odhad vývoje odvětví cukrovky a cukru po vstupu ČR do EU*. Praha: VÚZE, 2003. 70 s. ISBN 80-86671-07-0.
- ŠENKOVÁ, S. *Latinsko-český, česko-latinský slovník*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005. 262 s. ISBN 80-7182-144-6.
- TLUSTÝ, V. (et al.). *Budoucnost českého zemědělství*. Praha: Cep, 2003. 58 s.
- TRNKA, F. (et al.). *České a slovenské zemědělství po vstupu do EU*. Neubuz: Mondon, 2003. 68 s. ISBN 80-903108-3-4.

8.2. Internetové zdroje

Česko asi bude muset dovážet cukr [online]. 14.7.2004, [citováno dne 4.3.2010].

Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/cesko-asi-bude-muset-dovazet-cukr-dql-ekonomika.asp?c=A040714_144227_ekonomika_maf>.

Česko prohrálo s Eastern Sugar, má platit 711 milionů [online]. 2.4.2007, [citováno dne

4.3.2010]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/cesko-prohralo-s-eastern-sugar-ma-platit-711-milionu-fwy-ekonomika.asp?c=A070402_151806_ekonomika_spi>.

EU zdražila český cukr [online]. 9.8.2004, [citováno dne 11.3.2010]. Dostupné z: <

http://ekonomika.idnes.cz/eu-zdrasila-cesky-cukr-0be-ekonomika.asp?c=A040808_204016_ekonomika_pol>.

Historie Evropské unie [online]. 2004, [citováno dne 1.1.2010]. Dostupné z: <

http://europa.eu/abc/history/index_cs.htm>.

Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013) [online].

1998, [citováno dne 15.12.2009] Dostupné z: <

http://www.mze.cz/attachments/koncepce_a_pol_CR.pdf>.

MARTOS, P. *Eastern Sugar verschwindet von der Landkarte*. [online]. 29.11. 2006,

[citováno dne 4.3.2010]. Dostupné z:

<<http://diepresse.com/home/wirtschaft/eastconomist/59137/index.do?from=suche.extern.google.de>>.

Obchodní mechanismy používané k regulaci agrárního obchodu EU [online].

29.7.2004, [citováno dne 5.3.2010]. Dostupné z: <

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/obchodni-mechanismy-pouzivane-k-regulaci/1000520/17477/>>.

Reforma trhu s cukrem [online]. 2005, [citováno dne 18.1.2010]. Dostupné z:

<<http://www.euractiv.cz/zemedelstvi0/link-dossier/reforma-trhu-s-cukrem>>.

Reformy společné zemědělské politiky. [online]. 2005, [citováno dne 29.12.2009]

Dostupné z: < <http://www.euractiv.cz/zemedelstvi0/link-dossier/reformy-spolen-zemdlsk-politiky> >.

Společná zemědělská politika [online]. 2007, [citováno dne 23.2.2010]. Dostupné z: <

http://ec.europa.eu/agriculture/publi/capexplained/cap_cs.pdf >.

Společná zemědělská politika [online]. 22.5.2009, [citováno dne 5.3.2010]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/spolecna-zemedelska-politika-evropske/1000521/4234/>>.

Sugar beet: Common Organisation of the Market facing challenges [online]. 2000, [citováno dne 27.1.2010] Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/CA-NN-00-019/EN/CA-NN-00-019-EN.PDF>.

Vznik, vývoj a reformy Společné zemědělské politiky [online]. 5.2.2010, [citováno dne 21.2.2010]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/vznik-vyvoj-a-reformy-pravidel-szp/vznik-vyvoj-a-reformy-spolecne.html>>.

Zemědělství [online]. 17.2.2010, [citováno dne 4.3.2010]. Dostupné z: <http://europa.eu/pol/agr/index_cs.htm>.

Zjednodušení Společné zemědělské politiky [online]. 5.2.2010, [citováno dne 3.3.2010]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/vznik-vyvoj-a-reformy-pravidel-szp/zjednoduseni-spolecne-zemedelske.html>>.

Zuckerquoten machen EU von Importen abhängig [online]. 15.10.2009, [citováno dne 4.3.2010]. Dostupné z: <<http://diepresse.com/home/wirtschaft/international/515281/index.do>>.

9. Přílohy

Příloha č. 1: Tabulka individuálního rozdělení produkčních kvót pro rok 2003/2004

Cukrovarnická společnost	Kvóta bez rezervy	Rezerva	Individuální produkční kvóty celkem
Cukrovary TTD, a.s.	150 909,335	17 362,00	168 271,335
Eastern Sugar Česká republika, a.s.	99 222,793	3 250,00	102 472,79
Moravskoslezské cukrovary, a.s.	83 093,998	3 250,00	86 343,998
Cukrovar Vrbátky, a.s.	17 202,689	3 000,00	20 202,689
Litovelská cukrovarna, a.s.	15 762,429	5 000,00	20 762,429
Hanácká potravinářská společnost, s.r.o.	20 184,488	5 000,00	25 184,488
Neli, a.s.	10 484,305	3 000,00	13 484,305
Cukrovar Vrды, s.r.o.	18 139,963		18 139,963
Celkem	415 000,000	39 862,000	454 862,00
Národní roční kvóta r. 2003/4 a 2004/5	454 862,000		

Zdroj: Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr 12/2003

Příloha č. 2: Tabulka individuálního rozdělení produkčních kvót pro rok 2005/2006

Cukrovarnická společnost	Kvóta A	Kvóta B	Kvóta celkem
Cukrovary TTD, a.s.	156 484,810	4 482,321	161 327,131
Eastern Sugar Česká republika, a.s.	95 295,111	2 948,845	98 243,956
Moravskoslezské cukrovary, a.s.	80 296,054	2 484,709	82 780,763
Manolis, a.s.	29 409,153	910,047	30 319,200
Hanácká potravinářská společnost, s.r.o.	23 420,447	724,730	24 145,177
Litovelská cukrovarna, a.s.	19 308,129	597,478	19 905,607
Cukrovar Vrbátky, a.s.	18 787,596	581,370	19 368,966
Celkem	423 001,300	13 089,500	436 090,800

Zdroj: Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr 10/2006

Příloha č. 3: Tabulka individuálního rozdělení produkčních kvót pro rok 2006/2007

Cukrovarnická společnost	Kvóta	Dodatečná kvóta
Cukrovary TTD, a.s.	199 895,603	8 820,048
Eastern Sugar Česká republika, a.s.	102 472,793	4 21,435
Moravskoslezské cukrovary, a.s.	86 343,998	3 809,780
Hanácká potravinářská společnost, s.r.o.	25 184,488	1 111,222
Litovelská cukrovarna, a.s.	20 762,429	916,060
Cukrovar Vrbátky, a.s.	20 202,689	891,409
Celkem	454 862,000	20 070,000

Zdroj: Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr 10/2006

Příloha č. 4: Tabulka individuálního rozdělení produkčních kvót pro rok 2007/2008 a 2008/2009

Cukrovarnická společnost	Kvóta celkem	Z toho dodatečná kvóta
Cukrovary a lihovary TTD, a.s.	208 715,561	8 820,048
Moravskoslezské cukrovary, a.s.	93 973,208	7 629,210
Hanácká potravinářská společnost, s.r.o.	25 184,488	0,000
Litovelská cukrovarna, a.s.	22 596,848	1 834,419
Cukrovar Vrbátky, a.s.	21 989,012	1 786,323
Celkem	372 459,207	20 070,000

Zdroj: Situační a výhledová zpráva Cukrovka – cukr 07/2009